

Kollaboratørenes taushet

Kunstneren Victor Linds verk, *Fangebur i den amerikanske konsentrasjonsleiren på Guantanamo*, har ved flere anledninger vært vist med referanse til USAs behandling av krigsfanger. I markeringen foran Stortinget 5. september, innebærer det i større grad en direkte henvisning til systematisk unnfallenhet i norsk utenrikspolitikk. Buret er en kopi, eller rettere sagt en appropriering av de lysblendede burene som amerikanske myndigheter plasserer fangene i på Guantanamo Bay. Utstillingen av verket foran Stortinget, viser derimot denne gang til norsk deltagelse i ISAF-styrkene i Afghanistan, der de norske styrkene i henhold til internasjonale prosedyrer er forpliktet til å overlevere fanger til landets rettsvesen. I Afghanistan kan rettsapparatet i beste fall sies å være intakt, og istedet overleveres fangene til amerikanske militære, for så å sendes til fangeleire der det foregår dokumentert vold og tortur.

Victor Linds installasjon blir derfor en manifestering av regjeringens dobbeltmoral. Norske myndigheter tar offisielt avstand fra inhuman behandling av krigsfanger, men prinsipielt legitimerer og underordner man seg bruk av fysisk og psykisk tortur. Utstillingen av verket foran Stortinget er *unheimlich* i dobbel forstand; ved at det viser til virkningene av norsk okkupasjonskrig utenfor Norge, og ved å fremstille norske myndigheters bortvendte blikk fra overtredelser av internasjonale rettsprinsipper.

De politisk gjennomgripende *Patriot Act*-lovene som ble vedtatt etter terrorangrepet på World Trade Center, har hatt stor innvirkning på den enkelte samfunnsborgers rettsikkerhet. Koblet med den generelle terrorfrykten og mistenkeliggjøringen av kritiske stemmer, har det blitt skapt en atmosfære av frykt, ofte referert til som neo-McCarthyisme. Medieaktivisten, forskeren og kunstneren Steve Kurtz var nylig i Norge for å fortelle om sine erfaringer som mistenkt for bio-terrorisme, med en mulig strafferamme på 20 år. Årsaken til siktelsen, er måten at han hadde anskaffet seg en prøve av den ufarlige *E-coli* bakterien på. Han fortalte her en marerittlignende historie om personlig tragedie og om å være offer for et storstilt politisk spill. "Historien min har alt en film trenger. Den handler om den galskapen man mistenker regjeringen for å disponere, om en utrolig paranoia blandet med makt og politikk", uttalte han med henvisning til Hollywoods forkjærlighet for paranoia-plots. Kunstnergruppen som Steve Kurtz er medlem av, Critical Arts Ensemble var klar over risikoen for at saken mot han skulle bli en prestisjesak unndratt offentligheten. De iverksatte dermed en storstilt internasjonal støtteaksjon i anledning den pågående rettsaken, der han risikerer 20 års fengsel.

Bush-administrasjonen var godt igang med å bygge en konsensus omkring 'hensynet til nasjonal sikkerhet' etter 9/11. I allianse med store deler av media, medfører 'hensynet til nasjonal sikkerhet' en rekke innskrenkninger av borgerrettighetene. Det gjelder f.eks. innsyn i rettslige anklager mot en selv, men også alvorlige inngrep mot ytringsfrihet og regimekritikk har det vist seg. Vanligvis er dette trekk vi gjenkjenner innen autoritære politiske systemer, som enten har nedbygget sine demokratiske institusjoner eller forbyr dem. ØSiden 2004 har den norske performancekunstneren Liv Reidun Brakstad med prosjektet *KNIT IT*, to ganger i året invitert frivillige til å strikke på steder som har status som helligdommer, ved kjente severdigheter, eller i offentlige rom der det samles store menneskemengder. Til alle performancene bærer de strikkende personene mørk dress, hvit skjorte og rødt slips. Uten å understreke det, leder performansen tankene over på George W. Bush og Tony Blair, og Imperiets nye kleskode. Denne subtile detaljen ga Brakstad et overraskende sammenligningsgrunnlag. Vedkommende som fotograferte en *KNIT IT*-performance i Teheran, samt de lokale deltagerne, ønsket anonymitet av frykt for landets regime. Da Liv Reidun Brakstad samme dag 21. mars 2005, viste samme performance i New York og Chicago, insisterte også her den ene fotografen på å forbli anonym i prosjektet av frykt for egen sikkerhet. I to land som begge praktiserer dødstraff og fengselstortur, viser det seg at ytringsfrihet er noe man ikke tar for gitt.

I den omdiskuterte videoinstallasjonen *Contemporary Memory. Who is afraid?* fra 2000, rekonstruerer Victor Lind en helt annen historisk kontekst enn dagens imperialisme. 56 år etter en massedeportasjon av norske jøder i Oslo, november 1942, rekonstruerer han dette som en minnemarkering med hundre drosjer kjørende i kortesje nedover Kirkeveien. Filmdokumentasjonen av markeringen inngikk siden i videoinstallasjonen, og utgjør tilsammen et komplekst verk om moralsk ansvar. Filmen var konfliktfylt fordi det rørte ved flere aspekt som var blitt underkjent i etterkrigstidens historieskriving og nasjonsbygging. I tilfellet med

norske myndigheters håndtering av minoriteter som jødene, ble det tiet om at medlemmer av den norske hjemmefronten også hadde deltatt i deportasjonene.

På samme måte som drosjekortesjen var en markering av krigsforbrytelser norske myndigheter unnlot å ta et oppgjør med etter krigen, er Guantanamo-buret en markering av krigsforbrytelser som dagens myndigheter hittil ikke har vist moralsk vilje til å ta stilling til.

Eivind Sletteå
Styreleder Unge Kunstneres Samfund

"Fangebur i den amerikanske konsentrasjonsleiren på Guantanamo" er produsert av Riksutstillinger til utstillingen "Frys- til Joseph Schultz 2002".